

روزشمار جنگ

سه شنبه

۱۶ مرداد ۱۳۶۳

۹ ذی‌قعدة ۱۴۰۴

۷ اوت ۱۹۸۴

۳۵۳

پس از جلسه فرماندهان اطلاعاتی قرارگاه نصرت با حجت‌الاسلام والمسلمین هاشمی رفسنجانی که به‌منظور تشریح ظرفیت‌های هور برای اجرای عملیات سالانه و به درخواست محسن رضایی برگزار شد، امروز فرمانده کل سپاه در جلسه‌ای با فرماندهان عملیاتی در سطوح قرارگاهی و یگانی،* به‌صورت جدی ایده اجرای عملیات مجدد و گسترده در هور را مطرح کرد. اظهارات غلامعلی رشید در این باره حاکی است: «[رضایی] ما را به خانه‌اش دعوت کرد، من و حسین خرازی، [مهدی] باکری، احمد کاظمی، کی و کی، هفت، هشت تا از بچه‌ها بودیم که دوباره [عملیات در هور موسوم به] بدر را طرح کرد، که ما گفتیم دوباره می‌خواهی بروی همین‌جا بجنگی؟! گفت آره، چون اصلاً راهی غیر از این نیست. ما اتفاقاً همین‌جا باید برویم.»^۱

۳۵۴

پس از حدود یک ماه توقف حملات به کشتی‌ها در خلیج فارس، امروز یک کشتی لیبرایی هدف حمله جنگنده‌های عراق قرار گرفت و یک هواپیمای مهاجم ساقط شد. به گزارش قرارگاه دریایی نوح نبی^(ع)، یک نفتکش لیبرایی به نام فرندشیپ ساعت ۹ صبح امروز، پس از بارگیری در جزیره خارک درحالی‌که به‌سمت تنگه هرمز در حرکت بود در ۳۵ مایلی جزیره خارک هدف حمله یک جنگنده سوپراتاندارد عراقی قرار گرفت. در این حمله دو موشک به نفتکش یادشده شلیک شد که یکی از آنها به منبع آب آن اصابت کرد.^۲ فرماندهی کل نیروهای مسلح عراق در اطلاعیه نظامی شماره ۱۵۵۰ خود در این باره اعلام کرد:

* در این جلسه محسن رضایی، غلامعلی رشید، عزیز جعفری، احمد غلامپور، یاحی، مهدی باکری، احمد کاظمی، مرتضی قربانی و علی فضل‌ی حضور داشتند.

«در ساعت ۹ و ۲۱ دقیقه صبح روز جاری، یک هدف دریایی بسیار بزرگ در جنوب جزیره خارک ایران مورد حمله موفقیت‌آمیز هوایی قرار گرفته و هدف یادشده با دقت و به‌طور مؤثر آسیب‌دیده و بحمدالله کلیه عقاب‌های دلیر ما با هواپیماهای خود سالم و پیروز به پایگاه‌های خود بازگشتند.»^۳

این درحالی است که ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران در اطلاعیه نظامی شماره ۱۸۱۲ خود آورده است: یک فروند هواپیمای عراقی در منطقه جنوب هدف آتش یک جنگنده ایرانی قرار گرفته و سقوط کرد.^۴ به گزارش خبرگزاری جمهوری اسلامی، ستاد تبلیغات جنگ جمهوری اسلامی ایران ضمن تأیید خبر حمله به کشتی لیبریایی اعلام کرد: «براساس یک گزارش تأییدنشده احتمالاً جنگنده مهاجم عراقی از نوع سوپراتاندارد بوده و توسط جنگنده‌های ما ساقط شده است.»^۵ رادیو بی‌بی‌سی نیز ضمن اعلام خبر حمله به نفتکش فرندشیپ و اشاره به اینکه عراق مسئولیت این حمله را به عهده گرفته است، گزارش داد: آتش‌سوزی ایجادشده در این نفتکش مهار شده و کلیه سرنشینان آن سالم هستند.^۶ این رادیو همچنین حمله به نفتکش لیبریایی را با وقایع مربوط به سلسله انفجارهای دریای سرخ و همچنین تلاش‌های اخیر حسنی مبارک و سوریه برای پایان‌دادن به جنگ مرتبط دانسته و افزود: «گفته می‌شود عراق تحت فشار بوده تا با خودداری از حمله به کشتی‌های ایران در خلیج فارس احتمال به‌دست‌آمدن موفقیت در این تماس‌ها را از بین نبرد. از سویی دیگر، رهبران عراق همواره گفته‌اند که محاصره دریایی جزیره خارک را شدت خواهند بخشید، ولی واقعه امروز حاکی از اولین حمله عراق به یک نفتکش در خلال شش هفته گذشته است.»^۷

۳۵۵

درحالی‌که در جنوب ایران، آبادان همچنان زیر آتش سلاح‌های دشمن قرار دارد، امروز ارتش عراق در چند اقدام نافرجام به حریم هوایی شهرهای غربی ایران تجاوز کرد. طبق اعلام سپاه پیرانشهر، چند جنگنده عراقی بعدازظهر امروز به حریم هوایی این شهر تجاوز و پس از واکنش پدافند هوایی رزمندگان، بمب‌های خود را در کوه‌های اطراف شهر ریخته و آسمان منطقه را ترک کردند.^۸ شهربانی استان کردستان نیز گزارش داد: در ساعت‌های ۱۰:۲۰ و ۱۰:۴۰ صبح امروز، دو فروند هواپیمای عراقی به حریم هوایی مریوان تجاوز کردند، اما با اجرای آتش به‌موقع نیروهای خودی بدون اینکه موفق به انجام اقدامی شوند، متواری شدند.^۹ درهمین حال، گزارش شهربانی استان خوزستان حاکی است شهر آبادان امروز همچنان زیر آتش سلاح‌های سبک و سنگین ارتش عراق قرار داشته است. براساس این گزارش، نیروهای

عراقی در دو نوبت نقاط مختلف شهر از جمله اطراف شهربانی، ستاد عملیات، ستاد هنگ ژاندارمری، پالایشگاه و منطقه بریم بوارده جنوبی را زیر آتش شدید سلاح‌های دوربرد خود قرار داده‌اند. در نتیجه این حملات به بخش شبانه‌روزی بیمارستان امام خمینی آبادان و قسمت ضدعفونی آن، زندان آبادان، ۱۱ باب منزل مسکونی و ۲ باب مغازه خساراتی وارد آمده است.^{۱۰}

۳۵۶

در درگیری‌ها و اقدامات عناصر مسلح غیرقانونی علیه نیروهای خودی و مردم عادی در مناطق کردنشین ۵ تن شهید و ۹ نفر مجروح شدند و ۱۴ تن به اسارت درآمدند.

تعدادی از نیروهای ژاندارمری که از پایگاه سنگول (حوالی ارومیه) و پایگاه‌های اطراف برای گشت و جوله به ارتفاعات پیرامون روستای سیدان رفته بودند با عناصر کومه‌له درگیر شدند. در این درگیری یک نفر شهید و ۱۳ تن اسیر شدند. همچنین یک خودروی فوگاز و تعداد قابل توجهی سلاح شامل یک تفنگ ۱۰۶ میلی‌متری، ۱۳ قبضه اسلحه ۳، ۶ عدد نارنجک‌انداز ۴۰ میلی‌متری، ۱۵ گلوله و ۲ عدد نارنجک دستی به دست مهاجمان افتاد.^{۱۱}

در مهاباد هم گروهی از نیروهای جندالله این شهر که برای اجرای کمین و گشت و جوله به روستای حاج‌علی‌کندی رفته بودند در برگشت به کمین ضدانقلابیون برخورد کردند و با آنها درگیر شدند. در نتیجه این درگیری یک تن شهید شد و ۴ سرباز وظیفه زخمی شدند.^{۱۲}

عناصر مسلح ضدانقلاب در اقدامی دیگر ۲ نفر از نیروهای پایگاه نلاس سردشت را که برای آوردن آب به کنار رودخانه رفته بودند شهید کردند.^{۱۳}

تعدادی از عناصر حزب دمکرات با ورود به روستای گوجاوا (حوالی میاندوآب) یکی از اهالی این روستا را به شهادت رساندند.^{۱۴}

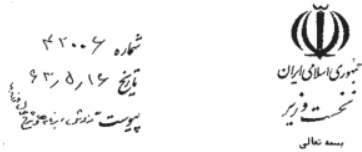
گروهی از افراد مسلح غیرقانونی ساعت ۲۲:۳۰ وارد حیاط ساختمان جهاد سازندگی پیرانشهر شده و چند دستگاه از خودروهای جهاد سازندگی، شامل ۳ دستگاه کمپرسی، یک خودروی سواری پیکان، یک وانت تویوتا و یک لندروور را به آتش کشیدند. آنان همچنین یک نفر از نگهبانان ساختمان را با خود به گروگان بردند.^{۱۵}

در بانه هم گروهی از عناصر ضدانقلاب با نارنجک دستی به مأموران گشت پیاده در خیابان امام خمینی حمله کردند. در این حادثه ۴ نفر از مأموران مجروح شدند.^{۱۶}

امروز همچنین، نیروهای پایگاه بخلو (حوالی سقز) با مهاجمان مسلح غیرقانونی درگیر شدند. در این درگیری که از ساعت ۱۶ آغاز و در ساعت ۲۱ خاتمه یافت، یک سرباز وظیفه از ناحیه سر زخمی شد.^{۱۷}

۳۵۷

نامه نخست‌وزیر مبنی بر تقاضای رأی اعتماد برای ۲۳ وزیر کابینه و ۳ نامزد برای تصدی وزارتخانه‌های اطلاعات، مسکن و دادگستری در جلسه امروز مجلس شورای اسلامی قرائت شد.

متن نامه به این شرح است: «در اجرای ماده ۲ قانون الحاق به موادی به آئین‌نامه داخلی مجلس راجع به تقاضای رأی اعتماد و نحوه برگزاری آن مصوب ۱۳۴۲/۵/۹ بهیوست لیست وزراء کابینه و همچنین اسامی برادرانی که طبق اصول ۱۳۳ و ۱۳۶ برای تصدی وزارتخانه‌های اطلاعات، مسکن و شهرسازی در نظر گرفته شده‌اند همراه با شرح حال و عملکرد و برنامه‌های آینده‌شان ایفاد و تقاضای رأی اعتماد برای ایشان می‌نماید.

ضمناً اضافه می‌نماید نام وزرای مشاور به لحاظ اینکه براساس رأی اعتماد مجلس، از اعضا کابینه موجود هستند، در لیست پیوست درج گردید تا در اجرای تکلیف ماده ۲ قانون فوق‌الذکر تسامحی صورت نگرفته باشد. طبیعی است مجلس شورای اسلامی در این زمینه اتخاذ تصمیم خواهد فرمود.»

لیست اعضای کابینه موجود و کاندیداهای وزارت اطلاعات، دادگستری و مسکن و شهرسازی به شرح ذیل به مجلس معرفی شده‌اند:

- «وزیر آموزش و پرورش برادر علی اکبر پرورش.
- وزیر ارشاد اسلامی برادر حجت‌الاسلام سید محمد خاتمی.
- وزیر امور اقتصادی و دارائی برادر دکتر حسین نمازی.
- وزیر امور خارجه برادر دکتر علی اکبر ولایتی.
- وزیر بازرگانی برادر حسن عابدی جعفری.
- وزیر بهداری برادر دکتر هادی منافی.

وزیر مشاور و رئیس سازمان بهزیستی برادر حجت‌الاسلام جواد اژه‌ای.
 وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه‌وبودجه برادر دکتر محمدتقی بانکی.
 وزیر پست و تلگراف و تلفن برادر مهندس مرتضی نبوی.
 وزیر دفاع برادر جناب سرهنگ محمد سلیمی.
 وزارت راه‌وترابری برادر مهندس هادی نژادحسینیان.
 وزیر جهاد سازندگی برادر بیژن نامدار زنگنه.
 وزیر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برادر محسن رفیق‌دوست.
 وزیر صنایع برادر مهندس سیدمصطفی هاشمی.
 وزیر صنایع سنگین برادر مهندس بهزاد نبوی.
 وزیر فرهنگ و آموزش عالی برادر دکتر محمدعلی نجفی.
 وزیر معادن و فلزات برادر مهندس نیلی.
 وزیر کار و امور اجتماعی برادر ابوالقاسم سرحدی‌زاده.
 وزیر کشور برادر حجت‌الاسلام علی‌اکبر ناطق نوری.
 وزیر کشاورزی برادر عباسعلی زالی.
 وزیر نیرو برادر دکتر حسن غفوری‌فرد.
 وزیر نفت برادر مهندس سیدمحمد غرضی.
 وزیر مشاور در امور اجرائی برادر غلامرضا آقازاده.
 سه وزیر جدید نیز عبارت‌اند از:
 «وزیر اطلاعات برادر محمد محمدی ری‌شهری.
 وزیر دادگستری برادر حسن حبیبی.
 وزیر مسکن و شهرسازی برادر سراج‌الدین کازرونی.»^{۱۸}

۳۵۸

سیاست درهای باز و روابط اخیر ایران با کشورهای اروپایی و ژاپن، مسائل اقتصادی کشور، علل و ریشه‌های خلاء قوانین لازم و حیاتی، رأی اعتماد مجلس به دولت، موضع ایران در قبال پایان‌دادن به جنگ، مین‌گذاری در کانال سوئز و... ازجمله مباحثی است که امروز در مصاحبه مطبوعاتی نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران مطرح شد.
 میرحسین موسوی در این مصاحبه در پاسخ به سؤالی درخصوص ابهامات موجود درمورد سیاست درهای باز، عواقب اتخاذ این سیاست و گسترش روابط با کشورهای اروپایی و ژاپن

و همچنین درک دولت از سیاست "نه شرقی، نه غربی"، گفت: جمهوری اسلامی ایران مبانی نگرش غرب به‌ویژه امریکا به مسائل را نفی کرده و با تکیه بر مبانی اسلامی به تعامل با دنیا می‌پردازد. وی افزود: «نفس ارتباطات را به‌هیچ‌وجه نفی نمی‌کنیم. بلکه بهره‌برداری از این ارتباطات و حفظ اصول اهمیت دارد و در حرکت‌های اخیر با ژاپن و اروپا این مهم را در نظر داریم. ... در سیاست خارجی و به‌طور کلی در تمام سیاست‌ها امکان لغزش همیشه زیاد است و ما مجبور هستیم که خیلی دقیق عمل کنیم و واقعاً صراط مستقیم که بحث می‌شود بعضی از اوقات از مو نازک‌تر است و امکان لغزیدن زیاد است در سیاست؛ به‌ویژه در سیاست خارجی هم زیاد است و چه چیزی تضمین می‌کند که ما در این خط مستقیم حرکت کنیم و لغزشی نداشته باشیم من فکر می‌کنم آگاهی ملت و تکیه به رهبری‌های امام که در این زمینه سازش‌ناپذیرترین چهره و الگویی است که ما در جهان داریم و بسیار کارساز هستند و در کنار اینها دقت و نقد خود رسانه‌ها است که هر اتفاقی در این زمینه را ساده از آن نگذرند، به پای تحلیل ببرند و بحث و گفت‌وگو کنند.»

وی در مورد وجود خلاء قانونی و ریشه‌ها و علل آن به تغییرات بنیادینی که از رهگذر وقوع انقلاب در ساختارهای کشور به وجود آمده اشاره و اظهار کرد: «نظام ما در کنار ویرانی ماشین سیاسی وابسته به امریکا، در کشور دگرگونی وسیعی را انجام داده که با مقررات باقیمانده از رژیم سابق کاملاً ناسازگار است. از سوی دیگر، این نظام نوپا که همه‌چیز را از نو آغاز کرده و برای اولین بار در جهان است که قصد دارد با بازگشت به ریشه‌های اسلامی طرحی نو در زمینه‌های وسیع و مختلف ارائه دهد و طبیعتاً لازمه پرداختن به این مسائل صرف وقت است. از سوی دیگر، نقطه‌نظرهای گوناگونی سعی می‌کنند تا نقطه‌نظرات خود را مطرح کنند و درواقع اصل قضیه چیز دیگری است. ما اعتقاد داریم که به مرور زمان موفق می‌شویم که قوانینی داشته باشیم که این قوانین برپایه ارزش‌های نوین در جهان امروز پایه‌گذاری شده باشد. در کنار این، اختلاف سلیقه هم مطرح است که موجب تأخیر این تدوین‌ها می‌گردد.»

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران در پاسخ به این سؤال که «آیا این تأخیر و صرف زمان طولانی، موجب جایگزینی نیروهای فرصت‌طلب نخواهد شد که درنهایت انحراف انقلاب از مسیر اصلی‌اش را به دنبال دارد؟» خاطرنشان کرد: «به‌علت اهمیت این مسئله، دولت و مجلس باید تلاش بیشتری جهت پرکردن این خلاء به کار ببرند. ولی باتوجه‌به رشد آگاهی مردم و حضور مجلس زنده و روحانیت آگاه، امکان انحراف کمتر می‌باشد. البته خلاء قوانین در برخورد میان نیروها و ذهنیت‌های مختلف ناراحتی‌هایی به وجود می‌آورد که گاهی در مسائلی که دولت با آن روبه‌رو است انعکاس می‌یابد.»

موسوی در بخش دیگری از این مصاحبه به بررسی مسائل اقتصادی کشور پرداخت و با اشاره به موفقیت‌های دولت در زمینه کشاورزی، مبارزه با تورم و... درمورد علت افزایش واردات در سال ۱۳۶۲ گفت: «ما این مسئله را قبول نداریم. در سال ۶۲ واردات به نسبت سال‌های قبل افزایش داشته، ولی در سال‌های ۶۰ و ۶۱ به علت کاهش ذخایر ارزی و مشکلات ناشی از جنگ واردات کم بوده و به همین علت بخش‌های صنعتی دچار کمبود بودند، ولی از نیمه سال ۶۱، دولت با بهبود وضع ارزی و فعالیت در راه‌اندازی کارخانجات اقدام به واردات کالاهای مورد نیاز کرد که این مسئله موجب افزایش واردات در سال ۶۲ شد. وقتی ما صحبت از افزایش ورود کالا می‌کنیم باید توجه داشت که ترکیب واردات انجام‌شده چیست و ما درصد ناچیزی از کالاهای مصرفی وارد کرده‌ایم. ولی نسبت خرید کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بالا بوده است. ... رقم واردات در دوماه سال ۶۳ نسبت به مدت مشابه کاهش یافته است.»^{۱۹}

در ادامه این مصاحبه خبرنگار خبرگزاری جمهوری اسلامی سؤال کرد: «یکی از مشکلاتی که این روزها گاهی از اوقات گریبان‌گیر دولت می‌شود و شما هم چندی قبل در سطح جامعه شاهد آن بودید، دیده می‌شود که در جهت تضعیف دولت به کار گرفته می‌شود، شما با توجه به رأیی که مجلس به شما داده است بفرمایید چه تضمین‌هایی وجود دارد که این تدابیر اندیشیده شود که در جهت تضعیف دولت گامی برداشته نشود؟»

نخست‌وزیر پاسخ داد: «ما وقتی از تضعیف دولت صحبت می‌کنیم به دو مسئله باید توجه کنیم؛ یکی اینکه دولت به عنوان یک ارگان مؤثر از نظام به حساب می‌آید، بخشی از نظام جمهوری اسلامی ما به حساب می‌آید و اگر جمهوری اسلامی مورد عناد و خصومت قدرت‌های بزرگ و تمام‌ایادی‌اش در داخل است ما این مسئله را بسیار طبیعی باید بشماریم که یک تلاش گسترده‌ای در سطح جهان و در داخل کشور برای تضعیف دولت صورت بگیرد. وقتی در اینجا ما صحبت از تضعیف دولت می‌کنیم یک مفهوم عام را در نظر می‌گیریم؛ یعنی به هیچ وجه به دولت خدمتگزار فعلی اشاره نمی‌کنیم. ما اعتقاد داریم وقتی که حزب‌الله حاکم است و دولتی روی کار می‌آید طبیعتاً هم‌سو با این گرایش‌ها هر دولتی باشد مورد عناد و مخالفت و تضعیف این قدرت‌های استکباری و ایادی‌شان در داخل خواهد بود و این یک مسئله است که باید آن را جدا کنیم. یک مسئله دیگر هست که وقتی جامعه‌ای زنده است و آزادی در آن مطرح است، نیروهای مختلفی در حال جوشش هستند و در داخل انقلاب چه بسا این فعالیت آزادانه در درون، رقابت‌هایی را به وجود بیاورد که آن رقابت‌ها منجر به تضعیف دولت شود. ما در اینجا آن انگیزه‌ها را که در قسمت اول اشاره کردم نداریم، گرچه، بعضی از این رقابت‌ها ممکن است منجر به این بشود که ما در راستای منافع قدرت‌های بزرگ قرار بگیریم از هر جناحی، که باید

دقیقاً روی این مسئله مراقبت شود و فضای آزادی که به خاطر این انقلاب به دست آورده‌ایم و به خاطر حاکمیت اسلام، باید قدر آن را بدانیم و به نحوی استفاده کنیم که خدای ناکرده دشمنان ما را خوشحال نکند. بنابراین، طبیعی است که دولتی روی کار آمده، این دولت را قویاً مجلس تأیید کرده و دولت تا الآن نشان داده است که به صورت نیرومند و قوی در سطح جهانی و در سطح داخلی با مسائل برخورد کرده و مسائل حادی را پشت سر گذاشته و فکر می‌کنم در شرایط جنگی شاید بی‌مورد نباشد که ما انتظار داشته باشیم که فرض باشد بر همه به دولت کمک کنند. وقتی می‌گوییم کمک، معنا را این نمی‌گیریم که همه در مدح دولت صحبت کنند بلکه دلسوزی به دولت به عنوان یک ارگان خدمتگزار بهترین کمک به دولت است، ممکن است این دلسوزی با یک انتقاد باشد، ممکن است با ستایش از کاری باشد که سربازان گمنام درون یک سیستم اجرایی به نفع کشور انجام داده‌اند. ...»

خبرنگار روزنامه جمهوری اسلامی نیز در بخش دیگری از این مصاحبه از نخست‌وزیر پرسید: «... رأی اعتمادی که مجلس شورای اسلامی به دولت داده است چه نقشی در روند حرکت دولت و در تحولات سیاسی، اقتصادی به ویژه جنگ خواهد داشت؟» موسوی پاسخ داد: «این رأی اعتماد به این معناست که دولت خدمتگزار فعلی مورد تأیید و حمایت مجلس است. اگر ما قبول داشته باشیم که در نظام جمهوری اسلامی قوت دولت بستگی به قوت و حمایت مجلس و همکاری این دو قوه بسیار بسیار مهم دارد، ما انتظار داریم که تصمیم‌گیری‌های مهم راحت‌تر صورت بگیرد. جرئت و شجاعت بیشتری برای این تصمیم‌گیری‌ها اکنون موجود باشد. چراکه دولت مطمئن است که مجلس دولت را حمایت می‌کند و این سرمایه بزرگی برای نظام اجرایی کشور است که ان شاء الله تصمیمات مهم‌تر و قوی‌تری اتخاذ کند و باتوجه به آینده‌ای بلندتر این تصمیمات اساسی را پیگیری کند و اکنون این مسئله شروع شده و اکنون بحث آن بین برادران هیئت دولت وجود دارد.»^{۲۰}

یکی از مهم‌ترین بخش‌های این مصاحبه پاسخ نخست‌وزیر به سؤالی درمورد پایان دادن به جنگ و دستیابی به صلح بود. وی گفت: «وقتی ما واژه صلح را به کار می‌بریم از نظر قانون اساسی در اختیار رهبری است و در حال حاضر، دولت به صورت ابزاری قدرتمند در اختیار جنگی قرار گرفته است که به ما تحمیل شده و ادامه پیروزمندانه آن به نفع آرمان‌های انقلاب اسلامی است و ما نمی‌توانیم در این زمینه به صلح و سازش تن در دهیم و چنین سازشی عملاً دستاوردهای انقلاب اسلامی را ضایع بکند. بنابراین، [چه] در زمانی که قسمتی از خاک ما تحت اشغال دشمن بود و چه در حال حاضر که دشمن را درس عبرت داده‌ایم، همچنان شرط ما برای پایان دادن به جنگ همان احراز شرایط اعلام شده می‌باشد.» وی در ادامه این بحث به تحرکات دیپلماتیک دولت

درزمینه جنگ نیز اشاره کرد و افزود: «حرکت‌های سیاسی ما متعارض حرکت‌های نظامی نبوده و به‌عکس حرکت‌های سیاسی انجام‌شده متوجه همان اهدافی است که در جبهه نظامی نیز به دنبال آن هستیم. ما درزمینه نظامی آماده تهاجم هستیم و درزمینه سیاسی در همان حالت آمادگی خواسته خود را برای جهان خارج دراین‌مورد توضیح می‌دهیم.»

موسوی در پایان این مصاحبه به موضوع مین‌گذاری در کانال سوئز اشاره کرد و ضمن رد شایعاتی که ایران را دراین‌زمینه متهم کرده است، خاطرنشان کرد: «مسئولیت این اقدام را به سازمانی به نام جهاد اسلامی نسبت داده‌اند که سازمان مزبور برای ما ناشناخته است و آن‌طور که به نظر می‌رسد دارای گرایش‌های اسلامی است و ادعای دفاع از انقلاب اسلامی دارد.» وی همچنین با تأکید بر دخالت‌نداشتن ایران در واقعه مین‌گذاری کانال سوئز افزود: «از این مسئله بهانه‌ای گرفته شده برای ایجاد مزاحمت برای کشتی‌های ما که از این کانال عبور می‌کنند و طبق آخرین گزارش‌ها، ۲ فروند از کشتی‌های ما در کانال سوئز مورد بازرسی قرار گرفته و دراین‌مورد هشدار می‌دهیم که سیاست ضربه در مقابل ضربه از سیاست‌های روشن ما می‌باشد و نمی‌گذاریم که بر ما خسارت وارد شود.»^{۲۱}

۳۵۹

رئیس مجلس شورای اسلامی با تأکید بر جلوگیری از ایجاد انحراف در دانشگاه‌ها به دست‌اندرکاران توصیه کرد از افراط‌کاری در این نهاد پرهیز کنند.

اکبر هاشمی رفسنجانی رئیس مجلس شورای اسلامی، امروز در دیدار با اعضای شوراهای جهاد دانشگاهی ضمن تشریح جایگاه جهاد دانشگاهی و نقش این ارگان و سایر تشکل‌های مرتبط با امور آموزش عالی در پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی، نکاتی را درخصوص پرهیز از افراط و تفریط در دانشگاه‌ها بیان کرد. وی با اذعان به کمبودها و خلاءهای آموزشی و پژوهشی در کشور پس از پیروزی انقلاب اسلامی، گفت: «یکی از نگرانی‌هایی که ما داریم این است که مبدا نیاز به استاد و محقق ما را وادار کند که از لحاظ محتوا و از لحاظ فکر درجا بزنیم و هماهنگ با انقلاب حرکت نکنیم. باید دانشگاه از لحاظ فرهنگی، علمی و محتوایی و اخلاقی رشد نماید. محتوایی مثل زمان شاه - اگرچه از بعضی جنبه‌ها از لحاظ علمی جلوتر بودند - مطلوب ما نیست. نگرانی دیگر ما این است که مبدا آن‌چنان خشک برخورد کنیم که از لحاظ علمی و تحقیقی محیط دانشگاه را خالی کنیم. نباید افرادی را که علم دارند، ولی ضرر ندارند از دانشگاه طرد کنیم. اگر یک استاد عقیده خاصی برای خودش دارد - در صورتی که به کار علمی خود بپردازد و نخواهد از آزادی موجود سوءاستفاده کند - باید پذیرفته شود و مورد استفاده قرار گیرد. اگر ما بخواهیم

هر کسی را باتوجه به عقیده و یا سوابقش طرد کنیم، تحقیقاً بسیاری از مراکز علمی ما تعطیل می‌شوند و ناچار می‌شویم از یک هسته کوچک دانشگاهی کار را شروع کنیم که این با نیازهای وسیع علمی - صنعتی و فرهنگی ما سازگار نیست. اگر از افراد متخصص و عالم بی‌ضرر استفاده نکنیم، به انقلاب و به مردم و به خود آن استاد ظلم کرده‌ایم. اگر بنا باشد به‌خاطر پرونده گذشته یک پیمانکار در این مملکت سدی یا بندری یا جاده‌ای ساخته نشود، به انقلاب خودمان و به مردم ظلم کرده‌ایم. البته اگر استادی بخواهد همراه تخصص برای مردم انحراف و فریب ایجاد کند باید جلوی او را گرفت.^{۲۲} وی در ادامه راجع به برخی افراط‌کاری‌ها در دانشگاه نیز اظهار کرد: «گاه افراط‌کاری‌هایی دیده می‌شود که البته از روی حسن نیت است. مثلاً گفتند دختر و پسر نمی‌توانند در یک کلاس بنشینند؛ وقتی امام امت این حرف را شنیدند عصبانی و ناراحت شدند. دختر و پسر می‌توانند در یک کلاس بنشینند و دیواری هم نباید میان آنها کشید متنها باید مسائل عفت و اخلاق اسلامی به‌دقت و شدت رعایت شود.»^{۲۳}

۳۶۰

مؤلفه‌های قدرت‌بخشی به مواضع جمهوری اسلامی ایران در عرصه جهانی موضوعی بود که نخست‌وزیر در گردهمایی سفرا، کارداران و نمایندگان سیاسی جمهوری اسلامی ایران در منطقه آسیا و اقیانوسیه، به تشریح آن پرداخت.

میرحسین موسوی در بخشی از سخنان خود در این مراسم ضمن اشاره به اینکه عوامل قوت‌بخشی به مواضع کشورها در جهان کنونی عمدتاً مادی است و هر کشوری دارای امکانات مادی بیشتر، قدرت نظامی قوی‌تر و فناوری برتر است ظاهراً در معادلات جهانی دست بالا را دارد، مؤلفه‌های قدرت‌بخشی به مواضع جمهوری اسلامی را چنین برشمرد: «اولاً، ما در بیان مواضع خود تکیه بر مردم داریم و به‌هیچ‌وجه نیروهای مادی - نظامی قدرت‌های بزرگ را به‌عنوان پارامتری قوی در قبال تکیه بر مردم به حساب نمی‌آوریم. ایمان به پشتیبانی مردم از نظام باعث شده است که در تشریح اصول خود در هر شرایط و جلسه‌ای در ظاهر و باطن یکسان برخورد شود. درحالی‌که تکیه‌گاه حاکمیت‌های غیرمردمی بر همان قدرت‌های عظیم مادی - نظامی مسلط است. عامل دوم که مبدأ قدرتمندی مواضع ما در سطح جهانی است، الگوهای سازش‌ناپذیر است. باید در نظر داشت [در حاکمیت جمهوری اسلامی] الگوها مکان ویژه‌ای دارند. حضور همیشگی این الگوها در ذهن و فکر ما قدرت و تصمیم برخورد از موضع قوی را همواره متذکر می‌شود و درحقیقت تعیین‌کننده اصلی است. ... در روابط خارجی جمهوری اسلامی نیز در ذهن ما الگویی همچون امام به‌عنوان اسوه سازش‌ناپذیری حضور و

وجود همیشگی دارد و در موارد سخت گفت‌وگوهای سیاسی که تصمیم‌گیری را مشکل می‌کند، تنها آن تصویر امردهنده و نهی‌کننده از امام است که چگونگی تصمیم‌گیری را ترسیم می‌کند. بنابراین، فکر کردن نسبت به این موضوع که مثلاً امام در چه شرایط و با در نظر گرفتن چه عواملی چنین تصمیمی را گرفته است، متصور نیست. موضع امام در جهان موضع قوی و برتر است و به همان نسبت که این الگو را قبول داشته باشیم، موضع ما نیز به همان نسبت موضع برتر خواهد بود و بالعکس هرچقدر این الگوها سایه‌وار و رنگ‌پریده شود، موضع ما نیز ضعیف می‌شود. در برخوردهای دیپلماتیک باید توجه داشت که الگوهای ذهنی ما چه کسانی هستند. آیا این الگوها شرقی، غربی و سازشکار هستند یا الگوهای سازش‌ناپذیر، عمیق، معنوی و نورانی هستند. ... عامل سوم یعنی ناظر قرارداد خدا و درک احاطه‌پروردگار در همه امور زندگی و به تبع آن توکل بر او اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد و اصولاً دو عامل فوق‌یعنی تکیه‌گاه مردمی و حضور الگو در ذهن خود از همین‌جا نشئت می‌گیرد. ... این همان احساس عزیز، پر قدر و عرفانی است که مردم را در صحنه نگه می‌دارد و جبهه‌ها را به جایگاه نور و پاکی و توکل، عزت و الهام و خلاصه هرچه زیبایی است مبدل کرده است. این همان احساس زایل‌کننده یأس‌ها و برانگیزنده شوق‌هاست و تا زمانی که این احساس لطیف وجود دارد، تنگناها و مشکلات عظیم در نظر ملت خُرد و ناچیز جلوه می‌کند.^{۲۴}

۳۶۱

به دنبال جو رسانه‌ای ایجادشده علیه جمهوری اسلامی ایران و دولت‌هایی نظیر سوریه و لیبی و متهم کردن آنان به دست‌داشتن در انفجارات دریای سرخ و کانال سوئز، امروز وزارت امور خارجه با انتشار بیانیه‌ای این انفجارها را توطئه دشمنان انقلاب اسلامی برای تخریب چهره جمهوری اسلامی ایران در فضای بین‌المللی و بهانه‌ای برای فراهم کردن زمینه حضور قدرت‌های غربی در منطقه دانست. هم‌زمان وزارت دفاع آمریکا اعلام کرد بالگردهای مین‌روب را به دریای سرخ گسیل کرده است.

در بیانیه وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران آمده است: «در ادامه سیاست‌های توطئه‌های قدرت‌های استکباری علیه جمهوری اسلامی ایران که همواره سعی در مشوه جلوه‌دادن چهره انقلاب اسلامی و جمهوری اسلامی ایران داشته‌اند، بار دیگر استکبار جهانی توطئه‌هایی را طرح‌ریزی نموده که نمونه آن را در کارگذاری مین‌های شناور در دریای سرخ و انتساب غیرمستقیم آن به جمهوری اسلامی ایران از طریق رسانه‌های خبری وابسته به خود شاهد هستیم. این حرکت آمریکا و رژیم صهیونیستی اسرائیل در زمانی صورت می‌گیرد که ملت‌های مسلمان

منطقه خروج خفت‌بار مزدوران امریکایی را از لبنان از یاد نبرده و ناظر خروج اجباری رژیم اشغالگر قدس از لبنان برای فرار از مجازات و تسکین افکار عمومی درون جامعه خود هستند. لذا روشن است که برای تلافی این ضربات سهمگین وارد بر خود و به دلیل ناموفق ماندن تمامی توطئه‌های سیاسی و نظامی‌شان در خلیج فارس، اقدام به چنین حرکتی در دریای سرخ بنمایند. این بار نیز دولت متجاوز امریکا که با مین‌گذاری سواحل نیکاراگوئه نیت ددمنشانه خود را به جهانیان نشان داده و عکس‌العمل تند ملت‌های بیدار دنیا را علیه خود برانگیخته است، با دست‌زدن به چنین حرکتی با کمک رژیم اشغالگر قدس آن هم در زمانی که این آبراه حیاتی در منطقه مورد استفاده حجاج بیت‌الله‌الحرام قرار می‌گیرد، وحشت فزاینده خود را از برگزاری این کنگره پرشکوه اسلامی نشان داده و می‌کوشد با ایجاد رعب و وحشت و ناامن کردن این آبراه در برگزاری این اجتماع عظیم خلل وارد آورد و با چنین بهانه‌هایی در پی حضور خود در منطقه می‌باشد.

وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ضمن محکوم‌نمودن این گونه عملیات انظار جهانی را به پیامدهای خطرناک این قبیل حرکات جلب نموده و از مجامع و سازمان‌های بین‌المللی می‌خواهد که عاملین این عمل را به جهانیان معرفی نموده تا بدین وسیله امنیت این آبراه بین‌المللی که هم‌اکنون به خطر افتاده مجدداً تأمین گردد.^{۲۵}

خبرگزاری جمهوری اسلامی نیز با درج یک گزارش تفسیری ضمن مرور وقایع و حواشی مربوط به انفجارات در دریای سرخ و کانال سوئز چنین نتیجه‌گیری کرد: «قرائن موجود حاکی از آن است به دستور امریکا و با مزدوری ارتجاع عرب و مصر در جهت سرکوب انقلاب اسلامی در منطقه و بدنام کردن جمهوری اسلامی ایران و آماده‌کردن جو سیاسی برای واگذاری پایگاه‌های جدید نظامی به امریکا در مصر و احتمالاً سعودی، توطئه جدیدی در شرف انجام است.»^{۲۶}

روزنامه البعث (ارگان رسمی حزب بعث سوریه) نیز در شماره امروز خود «امریکا را به عنوان منشأ انفجارهای دریای سرخ متهم کرد و افزود که این کشور به رژیم صهیونیستی دستور داده تا این اقدام را برای متزلزل‌ساختن امنیت اعراب انجام دهد.» این روزنامه با اشاره به اینکه در حال حاضر دولت‌های عربی امکانات لازم برای پاک‌سازی آب‌های مین‌گذاری شده را ندارند و ناچار باید از دولت‌های غربی به‌ویژه امریکا استمداد کنند، نوشت: «دعوت رژیم مصر از نیروهای غربی به بهانه جمع‌آوری مین‌ها، ثابت می‌کند که بازی امپریالیست‌ها در شرف گسترش است.»^{۲۷} از سوی دیگر، علی ناصر محمد رئیس‌جمهور یمن جنوبی هم ضمن محکوم کردن اقدامات خصمانه در دریای سرخ «در مورد استفاده از این حوادث به عنوان سرپوشی برای مداخله نظامی امپریالیستی در منطقه هشدار داد.»^{۲۸}

این درحالی است که پنتاگون (وزارت دفاع امریکا) امروز اعلام کرد: دولت ایالات متحده به دنبال انفجارهای اخیر در دریای سرخ - که منجر به آسیب دیدن ۱۰ کشتی امریکایی شده است - و در پاسخ به درخواست مصر، بالگردهای مین روب را به دریای سرخ گسیل داشته است.^{۲۹}

۳۶۲

اعلام افزایش کنترل بر صدور تجهیزات شیمیایی به عراق، حواشی ماجرای بالگردهای فروخته شده به عراق و خریداری لباس ضدگلوله توسط کویت برای عراق ازجمله اخباری است که امروز درخصوص خریدهای تسلیحاتی عراق منتشر شده است.

وزارت دارایی آلمان غربی امروز با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرد دولت این کشور کنترل خود بر صدور تجهیزات شیمیایی به عراق را افزایش داده است. این بیانیه درپی انتشار اخباری مبنی بر توانایی عراق برای تولید گاز سمی اعصاب با استفاده از کارخانه‌ای که با مشارکت آلمان غربی تأسیس شده و به کارگیری این گاز در جنگ علیه ایران صادر شده است.^{۳۰}

امروز همچنین شرکت اسپانیایی کازا که اخیراً ۲۴ فروند بالگرد اوبی ۱۰۵ ساخت آلمان غربی را به عراق ارسال کرده است، اعلام کرد بالگردهای مذکور فاقد تجهیزات نظامی هستند. این شرکت همچنین افزوده است: قرارداد تحویل این بالگردها قبل از شروع جنگ عراق و ایران منعقد شده بود. این درحالی است که گزارش روزنامه آلمانی زود دویچه زایتونگ حاکی است: اکثر بالگردهای ارسالی به عراق به تفنگ‌های ۲۰ میلی متری ضدتانک مجهز هستند. همچنین یک سخنگوی شرکت آلمانی مرز اشمیت بولکوب (از سهام‌داران شرکت کازا) ضمن تکذیب تجهیز بالگردها به تفنگ‌های ۲۰ میلی متری، اظهار کرده است: بعضی بالگردهای تحویلی به عراق به توپ‌هایی از نوع اورلیکن تجهیز شده بودند.^{۳۱}

علاوه بر این، در گزارشی که امروز از دفتر اطلاعات و تحقیقات نخست‌وزیری به فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ارسال شده، آمده است: «هفته گذشته ۴۰۰۰ کارتن لباس ضدگلوله [هر کارتن حاوی ۳۰ دست لباس] که توسط هواپیما به کویت ارسال گردیده بود، توسط ارتش کویت از گمرک جهت حمل به عراق ترخیص گردید.»^{۳۲}

۳۶۳

هرچند دولت ایالات متحده امریکا در جنگ عراق و ایران ادعای بی طرفی دارد و ظاهراً روابط رسمی این کشور با هر دو کشور متخاصم قطع می‌باشد، اما برخی شواهد و اخبار دلالت بر این دارد که امریکا در این مخاصمه به صورت غیرعلنی از عراق حمایت و پشتیبانی می‌کند.

رادیو امریکا در بخش فارسی ساعت ۶:۳۰ امروز خود به نقل از وزارت امور خارجه امریکا گزارش داد: «دولت پرزیدنت ریگان به منظور حصول اطمینان در این مورد که صادرات ایالات متحده امریکا به ایران شامل مواد و اقلامی نمی گردد که مصارف و کاربرد نظامی داشته باشد، به یک مطالعه و بررسی ویژه اقدام کرده است.» همچنین یکی از مقامات رسمی دولت امریکا گفت: «تلاشی جهت تجدیدنظر در آئین نامه کنترل صادرات این کشور آغاز گشته تا اطمینان خاطر حاصل گردد که هیچ گونه ماده و مصنوعی که امکان دارد به مصارف نظامی برسد از امریکا به ایران صادر نگردد.»^{۳۳}

این درحالی است که وزارت کشاورزی امریکا امروز اعلام کرد: یک شرکت امریکایی ۴۶/۴ میلیون دلار تضمین های اعتباری برای عراق به منظور خرید محصولات کشاورزی از امریکا تأمین کرده است. به گزارش رویترز، این تضمین ها شامل ۲۵ میلیون دلار برای خرید غلات و ۲۱/۴ میلیون دلار برای پروتئین های نباتی است. قبلاً نیز دولت ایالات متحده امریکا ۵۰۱ میلیون دلار اعتبار به همین منظور در اختیار عراق قرار داده بود.^{۳۴}

۳۶۴

معاون رئیس جمهور عراق در ادامه سفر دوره ای خود به کشورهای عربی حوزه خلیج فارس امروز وارد عمان شد.

عزت ابراهیم الدوری معاون رئیس جمهور عراق، در مسقط اولین برنامه سفر دیپلماتیک خود را به دیدار با سلطان قابوس پادشاه عمان، اختصاص داد. به گزارش واحد مرکزی خبر، در این دیدار که معاون نخست وزیر در امور امنیت و دفاع عمان نیز حضور داشت، آخرین تحولات منطقه به ویژه جنگ عراق و ایران بررسی شد.

معاون رئیس جمهور عراق قبل از سفر به عمان با مقامات کشورهای بحرین، قطر، کویت و امارات متحده عربی دیدار و درمورد مسائل مربوط به جنگ ایران و عراق بحث و گفت و گو کرده بود.^{۳۵}

۳۶۵

کمک های مردمی به جبهه های جنگ همچنان ادامه دارد. امروز روزنامه کیهان ضمن درج مطلبی مفصل درمورد هدایا و کمک های مردمی به جبهه ها گزارشی نیز از قرارگاه نگهداری و توزیع اجناس ارسالی به مناطق جنگی منتشر کرده است.

خبرنگار روزنامه کیهان نوشته است: «قرارگاه توزیع هدایای مردمی در فاصله ای نزدیک به جبهه در منطقه ای از جنوب دایر شده است. ... بخشی از سیل هدایای مردم به جبهه ها به اینجا ارسال می شود و آن گاه بین ستادها، لشکرها و تیپ ها توزیع می شود. مقرر بود بحث در محدوده ای وسیع

ایجادشده و به‌طور میانگین ۳۰ پرسنل دارد که به‌طور شبانه‌روزی مشغول فعالیت هستند. هدایا با کانتینر و کانکس‌ها به قرارگاه آورده می‌شود و اجناس که غالباً شامل کمپوت، کنسرو، نان، میوه و صدها قلم دیگر از مواد و کالاهای مورد نیاز جبهه‌ها است در این قرارگاه انبار می‌شود. علاوه‌بر مواد خوراکی، اجناس و مصالح ساختمانی از قبیل بلوک‌های سنگر، توالت، پناهگاه، چادر، ورق آهن، بیل، کلنگ، تور و... همچنین پوشاک و نیز لوازم بهداشتی در میان این هدایا به چشم می‌خورد. آنچه که قابل توجه است وفور اجناس و کالاهای کوییتی است. ... مواد خوراکی در جبهه‌ها بیش از حد انتظار است؛ ازجمله نان با بهترین کیفیت ...»

گزارشگر کیهان در پایان گزارش خود، به نامه جالبی که در میان هدایای مردمی بوده اشاره کرده و آورده است: «در لابه‌لای سیل هدایا، بسته کوچکی توجهم را جلب کرد آن را برداشته، گشودم. دو عدد تخم‌مرغ، یک پیاز، مقداری نمک، نعنا، فلفل و اندکی سبزی در داخل آن بود و در کنار آن نامه‌ای با این مضمون: "فرزند رزمندهم دستت را که تفنگ را در خود می‌گیرد می‌بوسم و از تو عذرخواهی می‌کنم که چیزی نداشتم تا برایت بفرستم. آخر من فرزندی مثل تو داشتم که بیست سالش بود. او نان‌آور من بود. با کلفتی و رختشویی او را بزرگ کردم. وقتی دیدم جبهه احتیاج به نیرو دارد لباس دامادی بر تنش کردم و روانه جبهه نمودمش، ولی او دیگر برنگشت و می‌گویند شهید شده است. حالا هرچه دارم برایت می‌فرستم، بخورش نوش جان. اما اگر ان‌شاءالله به کربلا رسیدی سلام فرزند مرا به سیدالشهدا^(ع) برسان و بگو هرچند او نتوانست به پابوس تو بیاید، اما رزمندگان اسلام آمده‌اند، سلام او را بپذیر و او را جزو شهدای کربلا حساب کن."»^{۲۶}

منابع و مآخذ روزشمار ۱۳۶۳/۵/۱۶

۱. سند شماره ۲۲۴۲۲/پن مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: غلامعلی رشید، معاون اطلاعات عملیات ستاد کل نیروهای مسلح در گفت‌وگو با رویان مرکز: محمد درودیان، محسن رشید، هادی نخعی (۱۳۷۷/۱۱/۱۲)، نوار شماره ۳۲۸۴۳.
۲. سند شماره ۱۵۲۱۶۶ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه نوح^(ع) به فرماندهی کل سپاه، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۷، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۴. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۳؛ و - روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲.
۵. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۷، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۶. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۷. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۷، صص ۲۹ و ۳۰، رادیو بی‌بی‌سی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۸. سند شماره ۴۱۵۰۵۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه پیرانشهر به قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۹. سند شماره ۳۰۴۲۸۰ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۳/۵/۲۰.
۱۰. سند شماره ۳۰۰۰۴۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از شهربانی خوزستان به استانداری خوزستان، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۱۱. قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، بولتن نوبه‌ای اطلاعاتی، ۱۳۶۳/۶/۱، ص ۴.

۲۵. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۱۲.
۲۶. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۶، صص ۱۵ - ۱۳، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۲۷. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۱.
۲۸. همان.
۲۹. واحد مرکزی خبر صداوسیما جمهوری اسلامی، بولتن رادیوهای بیگانه، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۱۰، رادیو اسرائیل، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۳۰. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۴.
۳۱. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۵، مادرید - خبرگزاری آلمان، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۳۲. سند شماره ۴۴۱۰۹۳ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از دفتر اطلاعات و تحقیقات نخست‌وزیری به فرماندهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۳۳. خبرگزاری جمهوری اسلامی، نشریه گزارش‌های ویژه، شماره ۱۴۱، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۱۷، تهران - خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۳۴. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۳؛ و -
۲۴. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۴.
۳۵. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۴.
۳۶. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۶، ص ۱۸.

۱۲. سند شماره ۴۰۴۶۷۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از قرارگاه شمال غرب ژاندارمری به فرماندهی ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۱۳. قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، بولتن نوبه‌ای اطلاعاتی، ۱۳۶۳/۶/۱، ص ۸.
۱۴. سند شماره ۴۱۴۹۸۲ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از واحد اطلاعات سپاه میاندوآب به قرارگاه حمزه سیدالشهدا^(ع)، ۱۳۶۳/۵/۱۶.
۱۵. سند شماره ۴۱۵۰۵۷ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از سپاه پیرانشهر به ستاد منطقه ۱۱ سپاه، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۱۶. سند شماره ۳۳۸۱۸۱ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از فرمانداری بانه به استانداری کردستان، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۱۷. سند شماره ۲۹۵۵۱۴ مرکز مطالعات و تحقیقات جنگ: از رکن ۳ ناحیه ژاندارمری کردستان به استانداری کردستان، ۱۳۶۳/۵/۱۷.
۱۸. مشروح مذاکرات مجلس شورای اسلامی، دوره دوم، صص ۴۰۵ و ۴۰۶.
۱۹. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۲.
۲۰. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۳/۱۷، ص ۱۱.
۲۱. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۲۲.
۲۲. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۱۲.
۲۳. روزنامه کیهان، ۱۳۶۳/۵/۱۷، ص ۳.
۲۴. همان، ص ۲۲؛ و - روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۶۳/۵/۱۷، صص ۷ و ۹.